[ሃገራዊ ዕርቂ (National reconciliation)]

መእተዊ፡፡-

ወዲ-ሰብ ኩሉ ጻዕሩታቱን ቃልስታቱ ቀንዲ መንቐሊታቱን ናይ መጨረስታ ክዉቋዕ ዝደልዮ ዕላማታቱ፣ ኣብ ዉሽጡ ይኹን ምስንራባቡቱን ዓለም ብሓባር ብሰላም ንምንባርን (peaceful coexistence) ማሕበራዊ ፍትሒ ንምርግጋጽ ዝዓለመ'ዩ። ነዚ ንዓለምለኻዊ ሕብረተሰብ ቀንዲ መንቐሊታቱን ናይ ምጨረስታ ክዉቋዕ ዝድለ ዕላማታት ንምርግጋጽ ካብ ዉሽጣዊ ኩነታትካ ክትነቓል ይግባእካ። ከምኡ ስለዝኾነ፣ ኣብ ዝሓለፉ 40 ዓመታት ኣብ ሳልሳይ ክፋላት ዓለም፣ ማለት ኢስያ፣ ላቲን-ኣመሪካን ኣፍሪቃን ልዕሊ 30 ሃገራትን ኣህዛብ ኣብ መስርሕ ምስልሳል ሃገራዊ ዕርቂ (National Reconciliation) ይርከቡ። ናይ ነፍስ-ወከፍ ህዝብን ሃገርን ዝተፈላለየ ዳይነሚክስ እኳ እንተሃለዎ ንኩለን ሓደ ዝገብረን መሰረታዊ ሮቛሒታት፡፡-

1) ኣብ ትሕቲ መለኸትን ምልክን ዝጸንሓ ብምኻነን፣
2) ኣብ ኪናት ሓድሕድ ተኣሊኽን ብምንባረን፣
3) ኣብ ትሕቲ ዓሌታዊ ፖሎቲካዊ ስርርዕ: ናይ ፍሉይ ረብሓ ጉጅለ፣ ሕሉፋት ሃገራዉነታዉያን፣ ኤትኒክ-ጉጂለ ሃገራዉነታዉያን፣ ሃይሞኖታዊ ሃገራዉነታዉያን ባታታት ብምጽንሔን፣
4) ብሰንኪ ዝፈሸለ ፖሎቲካዊ ስርርዓተን; ናብ ናይ ሕንፍሽፍስ (Anarchic) ሃገራት፣ ደም ዋሕዲ (anaemic) ዘጥቕዔን ሃገራት፣ ምልኣኩሞት (phantom) ሃገራት፣ ዝፈሸላ (aborted) ሃገራትን ዝተማረኻ (captured) ሃገራት ምስ ዝኾና፣ ናብ ንቡር ቀስተ ማኣዝነን ንምምላስ ዝተኻየደን ዝካየድ ዘሎ መስርሓት እዩ።

ኤርትራ ብኪናት ሕድሕድ ዝሓለፈት፣ኣብ ትሕቲ ምልክን ፈጺሙ ዝወደቀ ፖሎቲካዊ ስርዓት ስለ እትርከብ፣ መስርሕ ሃገራዊ ዕርቂ፣ እቲ እንኮ መንገዲን ሕዋም ንኤርትራዉያን ናብ ንቡር ሂወት ክመልሰና ዝኽእል መስርሕ እዩ ኢልና ንኣምን። ዋላእዉን ናይ ቀደም ኣቦታትና ካብ 19940-1950 ብዝተፈላለየ ፖሎቲካዊ እምነታቶም ኣብ ሓያል ህልኻትን ዕንወታትን ወዲቆም ንኤርትራ ካብ ፍርቃ ምስ ሱዳን። ፍርቃ ምስ ኢትዮጵያ ምጽንባር እኳ እንተኣድሓንዋ፣ ኤርትራ ኣብ ክንዲ ናጻ ልዕላዊት ሃገር ትኸዉን ኣብ ትሕቲ ኢምባሮጠራዊት ኢትዮጵያ ብፈደረሽን ምስተጸምደት፣ ንሕሉፍ ታሪኾም ከመዝኑን፣ ናይ መጻኢ ጉዕዝኦም ክቕይሱ መታን፣ ኣብ ናይ ኣስመራ ሲናማ ኢምፐሮ ኣስታት 4000 ህዝቢ ብዉሽጥን ብግዳምን ብምእካብ ብ31 ታሕሳስ 1950 ናይ ሰላም-ጉባኤ ኣካይዶም እዮም። ዉጽኢት ናይዚ ጉባኤ እዚ ንኤርትራዉያን ሓደ ገይርዎም ከም ሳዕቤኑ ድማ ማሕበር ሸዉዓተን ተ.ሓ.ኤ ንሓንቲ ናጻ ኤርትራ ከምንቃለስ ገይርና'ዩ።

ሃገራዊ ዕርቂ እንታይ ማለት'ዩ?

ሃገራዊ ዕርቂ ማለት፣ መስርሕ ንሓድሽ ፖሎቲካዊ ባህሊ ዘሳጋግር፣ መሰረታዊ ተሓድሶ ንሓድነት፡ ማዕርነትን ፍትሒ ህዝቢ ናይሓንቲ ሃገር ኣራጋጊጹ ብግብሪ ኣብ ፖሎቲካዊ ምጣኔ-ሃብታዊ ማሕበራዊ ባህላዊ መሰረታዊ ምቅይያራት ኣብ ሂወት እቶም ዜጋታት ሃገር ዘራጋግጽ፡ መስርሕ ሓድሕድ ምቅብባል፡ ጣዕሳ፡ ይቕረ-ይኹንካ፡ ካሕሳ፡ ምሕዋይ በሰላ፡ ደበስ፡ ሕሉፍ ታሪካዊ ገምገማ ዘካይድ መስርሕ እዩ። ኣብ ሰብኣዊ መሰላትን መዝነታትን፡ ኣብ ዲሞክራስያዊ ምዕባሌ ሲቪላዊን ሲቪክ ሕብረተሰብ፡ ኣብ ክንክን ዉሑዳትን ዉጹዓት ናይ ሕብረተሰብ፡ ኣብ ሳላማዊ ኣጋባብ ኣፋታትሓ ግርጭት፡ ኣብ ማዕርነት ብዛዕባ ኣረጊትን ሓድሽ ወለዶ ኣቶኪሩ ድማ ንምርምራቱ ንግብራዊ ሓቂ ወይ ጋህዲ ንምግባር ዝካየድ መስርሕ እዩ። ሃገራዊ ዕርቂ ክብሃል እንኮሎ ንጹር ብደረጃ ሃገር-ለኸ ጠቀስን ሓቆፍ ዝሳላሰል እዩ።

ብመሰረቱ ግን እቲ ዕርቂ ካብ ክልተ ቡኡሳት ሰባት ጀሚሩ ብደረጃ ስድራ፡ ማይቤታት፡ እንዳ፡ ቀቢላ፡ ኤትኒክ ጉጅለታት ክህልወን ዝኽእል ናይ መሬት ሕቶ፡ ናይ መግሃጫ ከብትን መጭዓና ሕቶ፡ ናይ ማይ ዋሓዚ ሕቶ፡ ናይ ባህርያዊ ሃብትን ምምቅርሑ ሕቶታትን ፡ ናይ ፖሎቲካዊ ስልጣን ሕቶ፡ ናይ ጥዑይን ሓባራዉን ምምሕዳር ሕቶ ፣ ናይ ሲቪክ መሰላት ሕቶ ካልኦት ዘይተጣሕመሱ ግርጭታት ንምፍታሕ ዝሳላሰል መስርሕ ሰላማዊ ኣጋባብ መስርሕ እዩ። ሃገራዊ ዕርቂ ኣዝዮም ሓያላት ሰባት ወይ ጉጂለታት ንካልኦት ንምዕብላል ዝካየድ ማሕበራዊ ናይ መፍጠሪ ሰላም መስርሕ ኣይኮነን፡ እንታይድኣ ብኣንጻሩ ፖሎቲካዊ ስልጣን ናብ ናይ ምቁጽጻር ህዝቢ ዘሳጋግር፡ ንመሰረታዊ ሽግር ህዝቢ ኣለልዩ ነባሪ ፍታሕ ዘምጽእ፡ ንሽጉራት ኣፍደገ ራህዋ ዝኽፈተሉ፡ ጹቁጣት መሰሎም ዝራጋገጸሉ፡ ውሕዳን ብቡዙሓን ካይ ጽቀጡን ካይዕብለሉን ዘይ ስገር ቀይሕ መስመር ደረታት ዘቀምጥ፡ ብዱላት ዝካሓስሉን ዝድበስሉን፡ ገበነይናታት ብሕጊ ዝሕተትሉ ወይ ምሕረት ዝዋሃቡሉ፡ ካብ ምዉጣጥ ናብ ምትሕብባር፡ ካብ ምንዕዓቅ ናብ ምክብባር፡ ካብ ምንጽጻግ ናብ ምቅብባል፡ ካብ ሽርሕን ሚስጥራዉነት ናብ ግሉጽነት፡ ካብ ዘይሓላፍነታዊ ናብ ሓላፍነታዊ፡ ካብ ምጥርጣር ናብ ምትእምማን፡ ካብ ዜሮ ተጻዋርነት ናብ ሙሉኡ ተጻዋርነት ዘሳጋግር ማሕበራዊን ፖሎቲካዉ መስርሕ እዩ።

ኣብ ዓለምና ኣብ ማእከል ዘተፈላልዩ ኣህዛባት፡ ሃገራት፡ ፖሎቲካዊ ምንቅስቓሳት፡ መንግስታት፡ ሃገራዉን ዞናዉን ዓለምለኻዊ ማሕበራት፡ ትካላት፡ ዝተፈላለየ ዋዕላታት ንዝተፋላለየ ዕላማን ማዓላታትን ቀጻሊ እዮም ዝካየዱ። ብተዛማዲ ድማ ሃገራዊ ዕርቅታትን ክልትኣዊ (bilateral) ወይ ቡዙሓዊ (multilateral) ዲፕሎማስያዊ ዝምድናታት ንነባሪ ሰላምን ሓበራዊ ፖሎቲካዊ ምጣኔ ሃብታዊ ማሕበራዊ ባህላዊ ምዕብልናታት ንምርግጋጽን ማሕበራዊ ፍትሒ ማዕርነታዊ ሽርክነት ንምንጋስ ተባሂሎም ከምዝካየዱ ሩጉጽ ጉዳይ እዩ። ሃገራዊ ዕርቂ ከም ዛዕባ፡ ከም ፖሎቲካዊ ኣምር፡ ከም ጭርሖ፡ ከም መስርሕን ትግባሬን ኣዝዩ ዓቢ ናይ ምትካል-ዋልታ ሕቶ እዩ። ሃገራዊ ዕርቂ ክብሃል እንኮሎ ናይ ዝተፈላለያ ፖሎቲካዊ ዉድባት፡ ሰልፍታትን ማሕበራትን በይናዊ ወይ ቡዝሓዊ ፖሎቲካዊ ልፍንት ወይ ዕርቂ ማለት ኣይኮነን። እንታይ ድኣ ናይ መላእ ሃገር ሕጋዉያን ተወከልቲ ህዝቢ፡ ንጡፋት ፖሎቲከኛታትን ፖሎቲካዊ ምንቅስቓሳት፡ ሲቪል ወይ ሲቪክ ማሕበራት፡ ወራዙትን መራሕት ልዑል ህዝባዊ ትካላት፡ ፖሎቲካዊ ስልጣን ጨቢጡ ዘሎ ጉጅለ፡ ፈሊጣን፡ ተዓዘብትን ሓሳብ ኣሃብተምትን ወጻእተኛታት ኣድማዒ ተሳትፎን ዉሳኔን ዝሓትት ኣዝዩ ዝተሓላለኽን ነዊሕ መስርሕ እዩ። ሃገራዊ ዕርቂ ዋዕላ፡ ኣኼባ፡ መጋባእያ፡ ልፍንታዊ ስራሓት ማለት ኣይኮነን።

ሃገራዊ ዕርቂ ኣብ ህሉዉ ኩነታት ጥራይ ኣይኮነን እዉን ዝሙርከስ። ሃገራዊ ዕርቂ ነቲ ኣዝዩ ዝተሓላለኸ ሕሉፍ ታሪኽ እቲ ሕብረተሰብ ብታሪኽ፡ ብማሕበራዊ ፍትሒ፡ ብሕጊ፡ ብሰብኣዉን ስነምግባራዉን መዓቀኒታት ንፍጻሜታት እንዳመዘነ ፍርድታቱ የቀምጠሉን፣ ንዉሳኔን ኣፋታትሑኡን ዝምልከት ድማ ናብ ህዝቢ ብምዉራድ፡ ብባህግታት ህዝቢ ዕግበት

ይዉስን። መላእ ህዝቢ ዝተሳማማዓሉን ዝዓገበሉን ሕሉፍ ታሪኻዊ ገምጋማት ምስገበረ፡ ቀጺሉ ንህልዉ ኩነታት እቲ ሃገርን ህዝብን ይመዝን፡ ኣብ መጨረሽታ ድማ ንመጻኢ እቲ ሃገርን ሕብረተሰብን ብሓባር፡ ብማዕረ፡ ብምክብባር፡ ብሓድነት፡ ብምዕባሌ ከንብሮ ዝኽእል ካብ ፍጹም ማሕበራዊ ጺጋታት እቲ ሕብረተሰብ ዝመንጨወን ተመሊሱ እዉን ንኡኡ ዝኩስኩስ ጡዑይ ዓንደ መንግስት፡ ጥዑይ ፖሎቲካዊ ስርርዕ፡ ጡዑይ ድሌት ህዝቢ ዘዕግብ ምጣኒ ሃብታዊ ፡ ጡዑይ ፍትሓዉን ምዕሩይ ማሕበራዉን ጥዕናዉን ኣገልግሎት፡ ጡዑይ ማሕበራዊ ፍትሕን ሰብኣዊ መሰላት ዘረጋግጽ፡ ጡዕይ ዘቤታዉን ግዳማዉን ሜላታት ዝትልም፡ ብዓቢኡ ድማ ባህላዊ ትንሳኤ ዘረጋግጽን ንሃገራዉን ህዝባዉን ናይ ጸጥታ ምትካል-ዋልታ ዘዉሕስ ባይታ ዝፈጥር መስርሕ እዩ;;

ሃገራዊ ዕርቂ ብባህሪኡ ኣብ ዝተወሰነ ፖሎቲካዊ ማሕበራዊ ምጣኔ ሃብታዊ ባህላዊ ዛዕባታት ዝተደረተ ኣይኮነን፣ ኩሉእንትናዊ ሃለዋት ሂወት እቲ ሃገርን ህዝብን ጠቀስ ዳህሳሲ እዩ። ሃገራዊ ዕርቂ ካብ ዉልቀ ሰብ ዜጋ ጀሚሩ ስድራቤት፡ እንዳ፡ ቀቢላን ኢትኒክ ጉጅለ ክሳብ መላእ ሃገር ኣብ ኩሉ እንትናዊ ሃለዋት ሂወቱ ማለት ኣብ ሰብኣዉነቱ፡ ሰብኣዊ መሰላቱን ጉቡኣቱን፡ ስነምግባሩ፡ ፖሎቲካዊ ማሕበራዊ ምጣኔ ሃብታዊን ባህላዉን ሂወቱ ዝምርምርን፡ እዚ ገበን እዚ በደል እዚ ከምዚ ክከዉን ይግባእ እንዳበለ ካብ ዝደቀቀ ክሳብ ዝዓበየ ጉዳይ እቲ ህዝቢ ርትዓዉን ሂወት ሶኻዕን መዕልቦ ኣናዳይን እዩ።

ሃገራዊ ዕርቂ ብባህግታት ወይ ዊንታታት ጥራይ ዝካየድ መስርሕ ኣይኮነን። ነዚ ዊንታታትን ባህግታትን ክዉን ክገብሩ ዘኽእሉ ጹኑዓት ዓንድታትን ባይታታት ክህሉዉ ኣለዎም።

እቲ ዓንድታትን ባይታታት እንብሎ ዘለና፡-

ቀዳማይ ኣብ ዉሽጥ ሃገር፣ ብሙሉእ ተሳትፎ ህዝቢ ዝካየደሉ ባይታ ክራጋገጽ ኣለዎ።

ካልኣይ ብህዝቢ ተወኪላ ዝተመርጸት ናይ ሃገራዊ ዕርቂ ሓቀኛ ናይ ሃገራዊ ዕርቅን ሰላምን ኮምሽን ክትምዘዝ ኣለዋ።

ሳልሳይ ነታ ኮምሽን ልዕላዊ ስልጣን ዘወንን ግዝኣተ-ሕጊ ወይ ቖዋም ክህሉ ኣለዎ።

ራብዓይ ናይ ሃገራዊ ዕርቂ ናይ መወከሲ ዕማም ኮሚቴታት ብደረጃ ዓዲ ወረዳ ኣዉራጃ ሃገር ክቖማ ኣለወን፡ ኣብ ትሕቲ ኮምሽን ዕርቂ ዝማሓደራ ናጻ ናይ ታሪኽ ተማራመርቲ፡ ፍርዳዊ ትካል፡ ሲቪክ ኣብያተ ትምህርት፡ መርመርት፡ ናይ ፖሎቲካዊን ምጣኔ-ሃብታዊ ፖሊሲታት ሓንጻጽት ኪኢላታት፡ መራኸቢ ቡዙሓን ዝሓቆፉ ትካላትን ካልኦት ዘይተጣሕመሱ ክህሉ ኣለዎ።

ሃገራዊ ዕርቂ ክባሃል እንኮሎ ገለ ሰባት ጥራይ ንምምቅርራሕ ፖሎቲካዊ ስልጣን ዘጣጥሕ፡ ንተቃወምትን ገዛኢ ስርዓትን ዝተዓርቅሉ፡ ሓደ ፖሎቲካዊ ምንቅስቃስ ኣብ ልዕሊ ካልእ ዝዕወተሉ፡ ንምልካዊ ስርዓት ኣሊኻ ስልጣን ትጭብጠሉ፡ መሳርሒ ንዋት ገይሮም ዝወስድዎን ነዚ ንምትግባር ዝንቃሳቀሱ ክህልዉ ይኽእሉ እዮም። እዚ ፍጹም ጌጋ ኣራዳድኣን ፈተነን እዩ። ሃገራዊ ዕርቂ ናይ መላእ ሃገርን ህዝብን ኮይኑ፡ እቲ ህዝቢ ሕሉፍ ተሞክሮታቱ ሓሊኹ ንቅድሚት ከምዘይስጎም ኣብ ዝኾነሉ እዋናት፡ ካብዚ ፈንጢሱ ዝወጸሉ መስርሕ ሰላማዊ ኣጋባብ መስረታዊ ለዉጢ ሕብረተሰብን ፖሎቲካዊ ስልጣን ህዝቢ ዝርከበሉ እዩ።

<u>ኣብ ኤርትራ ሃገራዊ ዕርቂ የድሊ ዶ?</u>

ገለ ኤርትራዉያን ነዚ ሕቶ'ዚ ክምሉሱ እንከለዉ፣ ኣብ ኤርትራ ብሃይማኖት፣ ብኤትኒክ-ጉጂለ፣ ብዓዲ፣ ብኣዉራጃ ደረጃታት ሓድሕዳዊ ደም ምፍሳስ ወይ ድማ ንትኹላዊ ምትፍናንን ተኣትዩ ኪናት ሕድሕድ ኣብ ሞንጎ ህዝቢ ነንሕድሕዱ ስለዘይተኻየደ ሃገራዊ ዕርቂ ኣየድሊን እዩ ቢሎም እዮም ዝምልስዎ። ብምቅጻል ኣብ ኤርትራ ነዞም ኣብ ቀንዲ ቁልፍታት ፖሎቲካዊ ስልጣን ህ.ግ.ደ.ፍ ዘለዉ ሰበ-ስልጣን ኣብ ኣዝዩ ኣድማዒን ቱኩር ብብልሽዉናታት ዘይተተንከፈ ቤት ፍርዲ ብምቅራብ ጸገም ህዝቢን ሃገርን ክፍታሕ ይኽእል እዩ፣ ዝብል ግምታት ዘለዎም እዉን ኣይሳኣኑን እዮም። ኣብ ዘጥረይዎ ግምታት ህጉፈት ናይ ቁኑዕ ግምታት ዘየትሓዞም፣ ጉድለታት ቶሞክርኦምን ብዕምቆት ዘይምግንዛብ እኳ እንተኾነ፣ ማዕረ ክንደይ ብተራጻሚ ሰዉራ ዝሓለፈ ህዝብን ሃገርን ከም ሳዕቤኑ ድማ ፍጹም ምልካዊ ስርዓት ዝተተኽለሉ ሕብረተሰብ፣ ብእከይ ተግባራት መለኽቲ ከም ሓደ ብቫይረስ ዝተለኸፈ ጭዋዳታ ንሙሉእ ሰብነት ከምዝትንክፎ ዘይምግንዛብ'ዩ።

ሃገራዊ ዕርቂ ጥራይ ደምምፍሳስ ኣብ ሞንጎ ህዝቢ ነንሕድሕዱ መስኣጋጠመ ዝካየድ መስርሕ ጥራይ ኣይኮነን። ኣብ ኤርትራ ኸ ኩናት ሕድሕድ ኣይተኻየደን ድዩ? ኣብ ዓመተ ምህረት 1972-1974 ን1980-1981 ኣብ መንጎ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራን ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ ዝተኻየደ ኪናት ሕድሕድ ከ ጉቡእ ምዕልቦ ተገይርዎ ዶ? ክትሃድሙ ሓሲብኩም ተባሂሎም ዝተቀጥሉ ዜጋታት የለዉናን ድዩ? ዶብ ብዘይሕጋዊ ኣጋባብ ትሰግር ኣለኻ ተባሂሉ ብጥይት ዝተቆልቡ ዜጋታት የብልናን ድዩ? ብጥርጠራን ጸለመን ተኣሲሮም ኣብ ቤት ማእሰርት ዝሞቱ የብልናን ድዩም? ሃለዋቶም ዘጥፉን ዝተሸርቡን ዜጋታት የብልናን ድዮም? ብሰንከ ፖሎቲካዊ መርገጺታቶም ዝተቀንጸሉ ዜጋታት የብልናን ድዮም? ብሰዉራ ኤርትራ ዝተበደሉ ህዝቢ የብልናን ድዮም? ኣኽረርት ክርስትያን ወይ ኣስላም ተባሂሎም ዝተቀንጸሉ የብልናን ድዮም? ናይ ተ.ሓ.ኤ። ናይ ህ.ግ.ሓ.ኤ፣ ናይ እስላማዊ ምንቅስቃስ፣ ናይ ህ.ግ.ደ.ፍ ደገፍት…ወ.ዘ.ተ ተባሂሎም ግዳይ ናይ ጽልእን ቅርሕንትን ዝኾኑ ዜጋታት የብልናን ድዮም? ካልኦት ዘይተጣሕመሱ ሕቶታት ክልዓል ይከኣል'ዩ። ኣብ 21 ክፍሊ ዘመን፣ "ዓይኒ ብዓይኒ፣ ኢድ ብኢድ" ("the law of retaliation.") ብዝብል ጥንታዊ ሕግታትን ሕዋምን ክንፈትሖ ከምዘይንኽእል ክንግንዞቦ ዝግብኣና ጉዳይ'ዩ።

ምናልባሽ ገለ መናፍቃን፣ ንናይ ሒነ ምፍዳይ ሕጊ ምንጻጉን ኣብ ሃገራዊ ዋዕላ ምእማንን፣ ናብ ዉሽጥ ስርዓት ህ.ግ.ደ.ፍ ዘለዉ ገበነኛታት ንምክልኻል እዩ ዝብል ዘይረብሕ መመኽነይታታት ክቀርብ ይኽእል እዩ፣ ገበነኛታት ኣብ ወጻኢን ኣብ ማእከል ተቓዉሞ ሓይልታት ከምዘለዉ ክዝንጋዕ የብሉን። ይዕበ ይንኣስ ገበን ገበን እዩ። ግን መን ኢሉዎም ሃገራዊ-ዕርቂ ንገበነኛ ኣይቀጽዕን'ዩ? ዋላሓደ የሎን። ስለዚ ኣብ መስርሕ ሃገራዊ ዕርቂ ንመቅጻዕቲ ዝግብኦም፣ ካብ መቕጻዕቲ ዘናግፍን ዝካላኸልን ከምዘይኮነ ክፍለጥ ኣለዎ።

ሓደ ሃገርን ህዝቢ ቀስተ-ማኣዘኑ ስሒቱ ናብ ዘይተደልየ መስመርን ኣንፈት ምስሓዘ ናብ ንቡር መገዱ ንምምላስ ዝካየድ ናይ ተሓድሶ (rehabilitetion) መስርሕ'ዩ።

ብሕጽር ዝበለ ኣጋባባት እተን ክልተ ዘዉትር ዝላዓላ ፖሎቲካዊ ኣምራትን ትሕዞ ኣጣቓቕምኣን ካብተገንዘብና ኣብ ኤርትራ ሃገራዊ ዕርቂ የድሊ ዶ ኣየድልን ዳርጋ ምሉስ ሕቶ እዩ። ኣብ ኤርትራ ሃገራዊ ዕርቂ የድሊ እዩ።

ኣብ መስርሕ ፖሎቲካዊ ኣምራዊ ትንተናታትን ኣታጋባብርኡ፣ ብገለ ክዝረብን ክትንተንን እንከሎ ኣዝዩ ዱንጉርን ላህመታዊ ኣፍልጦ ከምዘለዎምን፣ ብኣንጻሩ ብስምዒትን ባህግታትን ዝተንጀርበበ ምኻኑ ደሚቑ ይርኤ። ንልፍንታዊ ስርሓት ፖሎቲካዊ ምንቅስቓሳት፡ ንስሙር ግንባር ዝተፈላለያ ፖሎቲካዊ ዉድባት፡ ንጸቢብን ከፊላዊ ፖሎቲካዊ ምጥርናፋት፡ ንዋዕላ ሃገራዊ ኮምሽን ዲሞክራስያዊ ለዉጢ፣ ንምጥርናፍ ትሕተ ሃገራዊ ፖሎቲካዊ ዝንባሌታት፣ ከም መስርሕ ሃገራዊ ዕርቂ ዝካየድ ዘሎን ዝተኻየደን ኣምሲልካ ምግላጻት እዉን ይስማዕ እዩ። ብመሰረቱ እዚ ጉጉይን ዘይፖሎቲካዊ ብልሓት ኣታናትና ሃገራዊ ዕርቂ እዩ።
ኤርትራዉያን ዕላማና፡ ብዲሞክራስያዊ ማሕበራዊ ፖሎቲካዊ ሰዉራ ወይ ብሃገራዊ ዋዕላን ዕርቂ ኣቢልና ማሕበራዊ ፍትሕን ሰላምን ዝነገሶ ሕብረተሰብን ሲቪክ ሃገር ሃገራዉነት ንምህናጽ ዝድለ እንተኮይኑ፣-

1) ኣቀዲምና ኣብ ሕሉፍ ታሪኽና ተዛማዲ ሓቅነት ዘለዋ፣ ንኩላህና ዝጠምር ምርምራት ከነካይድ ሓባራዊ-ገጽታ ታሪኽ ንሕዘሉ ባይታ ክንፈጥር ኣለና። መብዛሕትኡ እዋናት ዕዉታት ንታሪኽ ስለዝጽሕፍዎ፣ ኣብ ክንዲ ንመላእ ሕብረተሰብ ዝዉክል ታሪኽ፣ ንኣታቶም ዝንእድን ኣብ ሙቹኡ ሕዙእ ቦታ ዘስፍርዎም ስለዝኸዉን።
2) ካብ ሕሉፍ ታሪኽና ገምጊምና፣ ብንጹር ንጽባሕን ድሕሪጽባሕን ክንወቕዖም ንደሊ ምትካል-ዋልታታት ክንፈልጥ ኣለና።
3) ገና ኣብ ምህናጽ ሃገርን ሃገራዉነት ከምዘለና ብልክዕ ከነለሊ ኣለና። ንዘመናዊ ሲቪክ መንነት፣ ሃገራዉነት፣ ሕብረተሰብን ደዉላ ንምህናጽ ዝሕግዘና ራኢን መርሓ-ግብራዊ ሓሳባት ዝተኣናግድ ክኸዉን ኣለዎ።
4) ኣዝዩ ዱሑርን ሕቡኡን ጉጂላዊ ፖሎቲካዊ ረብሓታት ዘራጋግጽ ኣጀንዳታትን ስልትታት ክንስንድዎን ኣብ እንካን ሃባን ክንኣቱ ክንበቕዕ ድሉዋት ክንከዉን ኣለና።
5) ሰናይ ድሌት፡ ግሉጽነት፡ ተሓታትነት፡ ርእሰ ረብሓዊ መስዋእት ከነጥሪ ኣለና።
6) ልዕሊ ኩሉ ድማ ኣብ ከባቢናን ዓለምናን ዝካየድ ዘሎን፡ ብሕጂ ክካየድ ዝኽእል መስርሕ ምድቃቕ ህዝብን ሃገርን ዲሞክራሲ ኣብ ዓለምና ዓንኬል ዘጓጥም ዘሎ ጸገማት ብከመይ ክንካላኸሎን ንዉጉኖን መጽናዕትታት ምክያድ ንኤርትራዉያን ኣዝዩ ኣገዳስን ጠቓምን እዩ።
7) ሃገራዉነትናን መንነትና ክንዉስን ኣሎና።

መብዝሓትኣን ሃገራት ሳልሳይ ዓለም ካብ ኣብ ዉሽጠን ዘሎ ጸገማት ንላዕሊ፡ እቲ ንጸገማተን ንምፍታሕ ዘለወን ተበግሶታት ብናይ ግዳም ሓይልታት ጸቕጥታት ክድረኽን ክግታእን እንከሎ ይዓቢ። ዓለማዊ መስርሕ ንጥፈታት ፖሎቲካዉን ምጣኔ ሃብታዊ ንህላዌ ስነሓሳብ ህዝብን ሃገርን ብጽምዳዊ ኩርናዓቱ ስለዘጻቡቡልና ዘለዉ፡ ንዘለዉና ጸገማት ንምፍታሕ ዝህልዉና ተበግሶታት ብግዳማዊ ፖሎቲካዉን ምጣኔ ሃብታዊ ምትካል-ዋልታ ሓያላን ሃገራት ስለዝጽሎ፣ እቲ ተበግሶታታት እንዳሃለወ ከንሱ ርእስኻ ኪኢልካ ጸገማትካ ንክይትፈትሕ ን ካይተማሓድርን ዝግበር ማሕለኻታትን ጸቕጥታትን ኣዝዩ ዝሓየለን ዝዓዘዘን ብምኻኑ እዩ።

ኣምር ሃገራዊ ዕርቂ ብንጹርን በቲ ዝጠበቐ ትርጉሙ ድኣ ኣይኹን እንበር፡ ሓደ ብሰላማዊ ኣጋባብ ተሳላስሎ ሱር ነቀላዊ ማሕበራዊ ፖሎቲካዊ ሰዉራ እዩ። ሕመረት ሃገራዊ ዕርቂን ኣገዳስነት ፖሎቲካዊ ምርጫታትና ቀንዲ መናዓዓቢ ናይቲ መስርሕን፡ ምግላጽ ናይቲ ዘይክማህ ፖሎቲካዊ ባህግታትና፡ ናይ ኣማራጺታት ህልዉ ብዶሆታትናን ተሞክሮና፡ ኣብ ሓባራዊ ረብሓታትን ንኩሉና ዘገዱስና ጉዳያት ብንጥፈት ምዝታይ ምርዓምን ምንጻግን ዘጣቃለለ እዩ። ነዚ ንምስልሳል ድማ ዘቤታዉን ግዳማዉን ሮቛሒታት ዘተኣናግድዎ ክፍጠሩሉ ኣለዎም።

ንሃገራዊ ዕርቂ ንኣጋባባት ቃልሲ ብዝምልከት ዝተደርሰ፡ ዝተቶርጎመ፡ ዝትኣመመ እማሜታት ኣዝዩ ቡዙሕ እዩ። እቲ ኣብ ኤርትራ ንክኻየድ ንሓስቦ ዘለና መስርሓት ንሓንሳብ ምስ ፈረንሳ፡ ደቡብ ኣፍሪቃ፡ በኒን፡ ሊባኖስ፡ ኣልጀርያ……….ወ.ዘ.ተ፡ ተሞክሮታት ብምዝማድ ክግለጽን፡ ነቲ ኣብኡ ዝተጠቅምሉ ብልሓት ብቀጥታ ኣብ ኤርትራ ክትግበር ከምዝኽእል ዘተንብህ ጹሑፋት መጽናዕታት ነቢብና ኢና። ኣንቱም ሰባት እንበር ዶ ንኤርትራ ይፈልጥዋ እዮም ወይስ ካልእ ኤርትራ ትባሃል ሃገር ኣላ ዝብል ሕቶ እዩ ዝመጸካ። ምክንያቱ እማሜኦም ንኤርትራዊ ባይታን ኤርትራዊ ኣህጉረ ጥንታዉን ዘመናዉን ስልጣኔን ኣብ ባዕላዉን ዉድዓዉን ክስተታት ዝተመስረተ ብዘይሙኻኑ እዩ። ከምቲ ኣቦታትና ዝምስልዎ “ሕማቕ መምህር የደንቁር፡ ሕማቕ ሓኪም ዓይኒ ሰብ የንቁር” ከምዝባሃል፡ ሓደ ካብቲ ርኡይ ጸገማት ናይዞም ፈሊጣዉያን ዝኾኑ ዜጋታት፡ ነቲ ኣብ ከባቢ ዝነብሩሉ፡ ዘንበብዋ፡ ዝተዓዘብዎ ካብ መግዛእቲ ይኹን ከባቢኦም ዝወረስዎ ኣፍልጦታት ብዘይ ዜቤታዊ ዉኽሳ ከምዘለዎ ብዘይ ገለ ምልዉዋጥ ከተኣታትዉዎ ይህቅኑን ይናጣጠፉን። ርዱእ እዩ ኣብ ዓለምና ተዛማድነትን ፍሉይነትን ናይ ህዝብታት ሃገራት ኣቋዉማ፡ ተሞክሮ፡ ጸገማት፡ ግርጭታት፡ ጽፍሒ ምዕባሌ፡ ድሌታት፡ ማሕበራዊ ጸጋታት….. ወ.ዘ.ተ. ከም ዘሎ። ነዚ ድማ ብምዉድዳር ሰንጠረጅ ሰሌዳ ኣብቲ ዝቀርብ መሰረተ ሓሳባት (hypothesis) መወከሲ ዘለዎ ጭብጥታት ከሰንዮ ኣለዎ። እንተዘይኮይኑ ፈረንሳ ጋቲማላ በኒን ደቡብ ኣፍሪቃ ስለዝበልካ መፍትሒ ናይቲ ህሉው ጸገማት ኤርትራ ማለት ኣይኮነን።

ንባዶሽ እማሜታቶም ኣብ ቅድሚ ህዝቢ ቁቡል ክገብሩ ኣዳለዉቲ ናይቲ እማሜ ብዶክተር፡ ብፍላስፋ፡ ብዳይረክቴር፡ ብኢምባሳደር ማዓርግ ትምህርት ዝዉንኑ ፈሊጣን ከምተጸንዐ ሰሊሞም ይዝርግሕዎ።

ሙጉትና ኣገልግሎት መስርሕ ሃገራዊ ዕርቂ ንፖሎቲካዊ ባህልና ንምቅያር ዝካየድ መስርሕ እዩ። ምክንያቱ መስርሕ ሃገራዊ ዕርቂ ብቀዳምነት ስነ-ሰብኣዊ፡ ስነ-ኣእሙራዊ፡ ገብረገብነታዊ፡ ስነምግባራዊ ቕሩቡነትን ኣብ ፖሎቲካዊ፡ ምጣኔ ሃብታዊ፡ ሕብረተሰብኣዊን ባህላዉን ሱር ነቀላዊ ለዉጥታን ንምምጻእ ዝካየድ ማስርሕ ማሕበራዊ መስርሕ ብምኻኑ እዩ። ስለዚ እቲ ቀንዲ መወከሲታት **(reference)** ናይዚ መስርሕእ’ዚ ንምክያድ እቲ ባዓልቤታዊ ዉድዓዉን ምልክታት ኮይኑ፡ እቲ ግዳማዊ ኩነታት ድማ ከም ካልኣዊ ሮቛሒታት ክበስል ክበቅዕ ስለዘለዎ እዩ።

<u>ሃገራዊ ዕርቂ ብከፊልን ካብ ሃገር ወጻኢ ቡኩራት ዝበዝሑ ዜጋታት ሕብረተሰብናን ኣባላት ህሉው ስርዓት ዘለዎ ክካየድ ዶ ይክኣል?</u>

ኣይፋሉን ኣይክኣልን እዩ። ስለምንታይ ዘይክኣል ቡኩራት እቲ ምልካዊ ስርዓት ስለዘለዎ ድዩ? እወን ኣይፋሉን ዝብል መልስታትን ክልዓሉ ይኹሉ እዮም። ኣብዚ ሓደ ንጹር ሙጉት ክመጽእ ይኽእል እዩ። ንሱ ድማ እቲ ሃገራዊ ዕርቂ ንኣባላት ህሉዊ ስርዓት ኣይምልኮቶምን ድዩ? ይምልከቶም እባ፡ የግዳስ ህሉዉ ስርዓት ኣብ ፖሎቲካዊ ዘተ ስለዘይኣምንን ብዓቢኡ ድማ ገበነይና ስለዝኾነ ንኡኡ ንጽበየሉ ምክንያት የሎን፡ ካብቲ ስርዓት ወጻኢን ተቃወምትን ዘለና ጥራይ ሃገራዊ ዕርቂ ኣካይድና ዓቅምታትና ጠርኒፍና ኣንጻሩ ደዉ ምባልን ካብ ሱሩ ባሕጊካ ምእላይን ጥራይ እዩ እቲ እንኮ ምርጫ ክባሃል ይክኣል እዩ። ሕጂ’ዉን እዚ ብመገዲ ሃገራዊ ዋዕላ ዝተበጽሕ፡ ስሙር ግንባር ወይ ልፍንቲ እንበር ሃገራዊ ዕርቂ ኣይኮነን።

ብዓቢኡ ግን ነቲ ስርዓት ክትሓድጎ ክትብል፣ ነቲ ንሱ ዛጊት ዝቋጻጸሮ ዘሎ ሰለስተ ርብዒ ብዝሒ ዘለዎ ኣካላት ሕብረተሰብና ንተሳታፍነቱ ክትርሕርሕን ክትሕርምን እንተኾንካ፣ እቲ ዕርቂ ትብሎ ኣብ ክንዲ ዕርቂ ንዕርቂ ከሕልፍ ዘይክእል ዓጽሚ ጎሮሮ ወይ ሕማም መንሸሮ ክኸዉን እዩ። ምኽንያቱ ሃገራዊ ዕርቂ ማለት ናይ ፖሎቲካዊ ዉድባት ወይ ናይ መራሕቲ ፖሎቲካዊ ዉድባት በይንኣዊ ዕርቂ ወይ ክኣ ናይ ሓደ ዋዕላ ወይ መጋባኣያ ፍጻሜ ስለዘይኮነ’ዩ። እቲ ሓቂ ንሱ ስለዝኾነ ድማ ኣብ ዝተፈላለያ ፖሎቲካዊ ምንቅስቃሳት ዝግበር መድረኻዊ ስምምዓት ዉህደታት ምትሕንፋጻት ፖሎቲካዊ መድረኻዊ ልፍንት፡ ስሙር ግንባር ወይ ድማ ስምረት ናይ ፖሎቲካዊ ዉድባት ጥራይ እዩ ክብሃል ዝክኣል።

እቲ ሃገራዊ ዕርቂ ኣብ ኤርትራ ክከይድ ዝድለ እንተሃልዩ ሓደ ፈጺሙ ክስገር ዘይክኣል ቅድመ ኩነት ኣሎ ንሱ ድማ ምልካዊ ስርዓት ህ.ግ.ደ.ፍ ክእለ ወይ ብቀዳምነት ቅዋማዊ ፖሎቲካዊ ስርዓት ክህሉ ኣለዎ። ንኹልኻ ዝቕይደካን ዝዳንየካን ግዝኣተ ሕጊ ካይሃለወ መስርሕ ሃገራዊ ዕርቂ ብፍጹም ክካየድ ከምዘይክእል ክፍለጥ ዘለዎ እዩ።

<u>መዛዘሚ።-</u>

ሕቶ ሃገራዊ ዕርቂ ብዝተፈላለዩ ፖሎቲካዉያን ተቃወምቲ ኤርትራዉያን ተላዒሉን ብዛዕቡኡ ቡዙሕ ተጻሒፉን እዩ። ሓቀኛ ፖሎቲካዊ መትከላቶም ስለዘይኮነ ግን ተራሕሪሑን እቲ ፖሎቲካዊ ኣምር ጋዕዙዩን ዝተራሕርሔ ሕዋም’ዩ። ነዚ ፉቱን መድሃኒት ሕብረተሰብን ሃገርን ዝኾነ ሕዋም ራሕሪሕካ፣ ኣቃራጭ መገዲ ወይ ብልሓት ዝባሃል ጉዳይ ከምዘየሎ ድማ ብድምቀት ከንስምረሉ ንደሊ። ዋላ እዉን ሃገራዊ ኮምሽን ንዲሞክራስያዊ ለዉጢ ኤርትራ ኣብ መርሓ-ግቡሩን መሳጋገሪ ቅዋሙን ነዚ ሕቶ’’ዚ ካይሞሎሶ ሓሊፉ ኣሎ። ካይተፈልጠ ዝተሓልፈ ወይ ሸለል ተባሂሉ ዝሓለፈ ጌርና እዉን ኣይንወስዶን።

ኣብዚ እዋን’ዚ ሲቪክ ዲሞክራስያዊ ምንቅስቓስ ኤርትራ፣ ዝርዝር ቴክኒካዊ ቅድመተከተል ናይ ሃገራዊ ዕርቂ መስርሓት ክእምምን ክዉስንን መሰሉን ኣድላይን ኣይኮነን። እቲ ሓደ ክገብሮ ክእምቶን ዝኽእል፣ ሕቶ ሃገራዊ ዕርቂ ኩሉ እንትናዊ ፖሎቲካዊ ዛዕቡኡ፣ መትከሉን ዕማሙ ምኻኑ እዩ። ምንቅስቃስና ብዘይ መስርሕ ሃገራዊ ዕርቂ ንሃገርን ህዝብን ዘድሕን ሕዋም (formula) የሎን ኢልና ንኣምን። መስርሕ ሃገራዊ ዕርቂ፣ ንሕቶ ሕሉፍ ታሪኽና ፣ ንፖሎቲካዊ ባህልና፣ ንተሳትፎ ህዝቢ፣ ንናይ ደቂ-ኣንስትዮ፣ ንሕቶ መሬት፣ ንሕቶ ዝተበደሉ ወገናት ህዝብና፣ንሕቶ ዘይሙዕሩይነት ምዕብልናታትና፣ ንሕቶ ቋንቋ ን ሕቶ ዉሑዳን (minority) መምዩ ሱርነቐላዊ መዕልቦታትን ፍታሓትን ከተግብር መስርሕ ተሓድሶ

ሕብረተሰብን ሃገርን ስለዝኾነ ድሕሪ ዉድቀት ፍጹም-መላኺ ስርዓት (totalitarian rule) ህ.ግ.ደ.ፍ መስርሕ ሃገራዊ ዕርቒ ንክሳላሰል ንቃለስ።

ብመርእድ ዘርኡ

11/08/2011